

Ta plats

En fallstudie av Rosens röda matta

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Självständigt arbete 15 hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Jonas Lööv Alnarp 2015

Claiming space – A case study of Rosens röda matta

Ta plats – En fallstudie av Rosens röda matta

Jonas Lööv

Handledare	Arne Nordius, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp
Examinator	Karl Lövrie, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp
Kurstitel	Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur
Kurskod	EX0649
Omfattning	15 hp
Nivå & fördjupning	G2E
Kurstitel	Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur
Kurskod	EX0649
Ämne	Landskapsarkitektur
Program	Landskapsarkitektprogrammet
Utgivningsort	Alnarp
Utgivningsår	2015
Omslagsbild	Rosens röda matta
Elektronisk publicering	http://epsilon.slu.se/
Nyckelord	Aktivitetsyta, Medborgardialog, Rosens röda matta, Territorialitet, Observation, Stadslivsstudie

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Att kunna ta plats och säga sin mening är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Men det är ingen självklarhet att alla gör det eller känner att de har möjligheten att göra det. En möjlighet att påverka sin omgivning på är genom medborgardialog. Aktivitetsytan *Rosens röda matta* är ett resultat av en sådan dialog.

Dialogen skiljer sig dock från de flesta, målet med denna process var att tjejer skulle kunna ta större plats i den offentliga miljön. För att nå detta jobbade en grupp som uteslutande bestod av tjejer med gestaltningen av platsen. Men vilka slutsatser går det att dra efter processer som denna?

Med stöd av Jan Gehls metoder för stadslivsforskning har data samlats in genom observationer på plats. Dessa har tolkats genom Mattias Kärrholms teori om territorialitet. Dessa visar att Rosens röda matta besöks av alla åldrar och att flera olika grupper använder sig av platsen. Dessutom är det fler tjejer som besöker Rosens röda matta än andra aktivitetsytor.

Genom att fokusera på grupper som annars lätt exkluderas och inte får komma till tals ger denna typ av processer möjlighet att ta plats. Detta är en process som varit framgångsrik med att lyfta fram en underrepresenterad grupp som kan inspirera andra processer att möjliggöra andra underrepresenterade grupper att ta plats.

Abstrakt

To be able to claim your place and speak your meaning is one of the most important principles for a democratic society. But it's not obvious that everyone does it, or feel that they have the ability to do so. One possibility to influence your environment is through public dialogue. *Rosen röda matta* is a result of such a dialogue.

The dialogue, however, differs from most, the goal of this process was that the girls would be able to claim space in the public space. To achieve this the designgroup consisted entirely of girls. But what conclusions can be deducted from a processes like this?

Through Jan Gehls methods of urban life studies data was gathered through observations on the spot. These have been interpreted with Mattias Kärrholms theory of territoriality. These show that *Rosen röda matta* are frequented visited by all ages and different groups . In addition, there are more girls who visit *Rosens röda matta* than other activity areas.

By focusing on groups that otherwise easily gets excluded and are not being heard, this type of processes able them to claim space. This is a process that has been successful by highlighting an under-represented group and can inspire other processes to allow other underrepresented groups to claim space.

Förord

I denna kandidatuppsats kommer jag att studera processen kring Rosens röda matta, hur och av vilka den färdiga aktivitetsyta används idag.

Jag vill tacka projektledare för processen Rosens röda matta Moa Björnsson för ett starkt engagemang, vägledning och intervju. Även ett tack till Georgina Simicic som deltog med sina erfarenheter från att medverka i dialogprocess som denna.

Framförallt vill jag tack min handledare Arne Nordius för diskussioner som lett vidare, för noggrann läsning oh kärnfulla kommentarer.

Innehållsförteckning

Sammandrag

Abstrakt

Förord

Innehållsförteckning

1. Inledning

1.1 Bakgrund	10
1.2 Frågeställningar	11
1.3 Mål och Syfte	11
1.4 Material och Metod	12
1.5 Avgränsningar	13
1.6 Begreppsförklaring	13

2. Fallstudie Rosens röda matta

2.1 Val av studieplats	16
2.2 Hållbar stadsutveckling i Malmö	17
2.3 Jämställdhet nästa	19
2.4 Beskrivning av medborgardialog	22
2.5 Beskrivning av aktivitetsytan Rosens röda matta	26

3. Teori

3.1 Age and Gender - Gehl	28
3.2 Territorialitet - Mattias Kärrholm	30

4. Observationer

4:1 Tillvägagångsätt	32
4:2 Sammanställning	33

5. Diskussion

6. Avslutande reflektion

7. Referenser

7.1 Otryckta källor	38
7.2 Elektroniska källor	38
7.3 Tryckta källor	39
7.4 Bildförteckning	40

8. Bilagor

8:1 Intervjuformulär Moa Björnsson	42
8:2 Intervjuformulär Georgina Simicic	43
8:3 Observationsformulär	43

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Mitt intresse för det offentliga rummet och olika sätt att påverka detta började när jag studerade textilkonst. Genom installationer undersökte jag vad som hände i samspelet med åskådare och verk på en i teorin neutral plats. Detta undersökande fortsatte under sommaren 2014 då jag läste kursen Meeting Place som var en intersektionell kurs där deltagare från ämnesfälten teater, musik och landskap undersökte hur vi tar oss an det offentliga rummet. Denna kurs fick mig att tänja på uppfattningen om vem det är som agerar och iakttar i det offentliga rummet.

Landskapsarkitekturdagen 2014 *Claiming landscape* behandlade frågan om vem som tar, tillåts ta eller inte tillåts ta plats i det offentliga rummet. Under temadagen behandlades detta av föreläsarna Moa Björnsson och Vlora Makolli som båda varit med och arbetat med utformningen av *Rosens röda matta*. Rosens röda matta är en aktivitetsyta i Rosengård i Malmö som utformats för att i första hand locka unga tjejer att ta plats i det offentliga rummet.

För vem och hur våra gator och torg utformas intresserar mig. Rosens röda matta är därför en intressant plats eftersom den har gestaltats utifrån en medborgardialog som speciellt riktat sig till unga tjejer. Denna typ av riktad medborgardialog är en metod som är tänkt att ge plats åt grupper som är underrepresenterade idag. Genom att tillfälligt exkludera redan överrepresenterade grupper kan underrepresenterade grupper inkluderas.

1.2 Frågeställningar

Min frågeställning börjar i medborgardialogens tillvägagångssätt och demokratiprocesser med särskilt fokus på genus. Sedan gå jag vidare i hur arbetet från skiss till plats gick tillväga. Vilka var delaktiga i de olika momenten vid de olika tillfällena och hur samarbetet såg ut.

Framförallt vill jag utvärdera hur Rosens röda matta används idag. Vilka det är som använder platsen och om det är de som platsen var tänkt för eller om platsen har attraherat andra grupper.

1.3 Mål och syfte

Syftet med denna uppsats är att bidra till diskussionen om hur en riktad medborgardialog kan gå tillväga. Vad resultatet av dialogen som gjordes vid utformningen av Rosens röda matta blev och hur platsen används idag.

Genom en fallstudie vill jag belysa hur ett genusperspektiv kan användas inom planeringsarbete och vad denna process kan tillföra inom arbetet med liknande dialoger. Jag vill också reflektera kring om en riktad medborgardialog är framgångsrik att använda för att ge plats åt underrepresenterade grupper i det offentliga rummet.

1.4 Material och Metod

För att besvara min huvudfråga, hur riktad medborgardialog kan användas för att ge plats åt underrepresenterade grupper i det offentliga rummet, kommer jag att gå tillväga på följande sätt.

Som instuderingsmaterial använder jag mig av Moa Björnssons och Vlora Makollis föreläsning på Larkdagen 2015, men även artiklar och annan litteratur om Rosens röda matta. Samt examensarbetet i Landskapsplanering som skrevs 2013 vid LTJ fakulteten på SLU Alnarp, *Platspåverkan - en fallstudie om delaktighet och genusperspektiv i planeringen av Aktivitetsytan i Rosengård* (Vilhelmson 2013).

Under hela studieperioden görs observationer på Rosens röda matta för att dokumentera hur platsen används idag och vilka brukarna är. Under en timme kartläggs aktiviteter som äger rum på platsen och vilka besökarna är utifrån kön och ålder. Observationerna äger rum under olika tidpunkter på veckan och dygnet, dessa tar stöd i Jan Gehls (Gehl, Sparre 2013) metoder för stadslivsstudier. En analys av var besökarna befinner sig och vilka delar av platsen som användas av olika grupper görs utifrån Kärholms teori (Kärholm 2004) om territorialitet.

Undersökningen av processen presenteras i en uppsats med en processbeskrivning och en utvärdering av målet att skapa en aktivitetsytan som lockar unga tjejer.

1.5 Avgränsningar

Processen under detta planeringsarbete är viktig att studera och utvärdera, detta har även gjorts av Karin Vilhelmson som analyserat denna metod i examensarbetet (Vilhelmson 2013). Här beskriver Vilhelmson grundligt hur processen gått till väga. Denna uppsats kommer att fokusera på dagsläget för Rosens röda matta, hur den används idag.

Det hade även varit intressant att göra en jämförande studie med en liknande aktivitetsyta som inte planerats med ett genusperspektiv. Vilka skillnader i besöksantalet och av olika målgrupper skulle kunnat identifieras på en sådan plats i förhållande till Rosens röda matta.

En bredare informationsinhämtning som fler intervjuer med delaktiga och medborgare på platsen eller fler observationer under en längre tid över året hade gett ett mer tillförlitligt material. Enkätundersökningar är en vanlig metod som används i dialog med brukare. Då en sådan inhämtning inte har varit möjlig att genomföra har den valts bort.

1.6 Begreppsförklaring

Hållbar utveckling:

Begreppet fick sin internationella spridning genom *Brundtland-kommissionen* 1987 då den lanserades av FN-rapporten *Vår gemensamma framtid*. Denna rapports definition av *Hållbar utveckling* är en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Hållbarheten består av de tre dimensioner *ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet* som samspelar och stödjer varandra (FN, 2015).

Social hållbarhet:

Denna dimension inom hållbar utveckling är svårdefinierad och det finns idag ingen allmän definition av begreppet. Folkhälsomyndigheten definierar ett socialt hållbart samhälle som resilient där människor lever ett gott liv med god hälsa utan orättfärdiga skillnader. Det är ett tolerant samhälle där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen (Folkhälsomyndigheten 2015).

Kunskapsföretaget *Urban Utveckling* menar att social hållbarhet fokuserar på mjuka värden som demokrati, rättvisa, mänskliga rättigheter och livsstilar. Folkhälsa, kultur, trygghet, droger, livskvalitet och jämställdhet är ämnen som kommuner diskuterar inom begreppet social hållbar utveckling (Urban Utveckling 2015).

Genus:

Används för att förtydliga att det som anses vara kvinnligt eller manligt som regel är skapat av det samhälle vi lever i, till skillnad mot begreppet kön som används för att beskriva våra biologiska skillnader (Larsson, Jalakas 2008 s.49).

Medborgardialog:

I Sverige har det funnits flera, mer eller mindre synonyma begrepp för att beskriva medborgardialoger; demokratiutvecklingsprojekt, demokratiexperiment, aktiveringens politik, demokratipolitik. Idag används oftast medborgardialog för att beskriva olika former för medborgares politiska deltagande som initieras och styrs av offentliga aktörer och institutioner. Dessa är deltagandeformer som existerar vid sidan om de etablerade demokratiska praktikerna, så som allmänna val och partiengagemang. Medborgardialoger utgör alltså kompletterande former för politiskt deltagande och kommunikation mellan förvaltning, politiker och medborgare vid sidan av de etablerade politiska institutionerna. (Karlsson 2012 s.113)

Medborgardialog syftar just som ordet säger till en dialog mellan medborgare och beslutsfattare. Begreppet medborgare syftar dock inte endast på de som har ett medborgarskap i landet utan alla de som är medlemmar i kommunen. Medlem av en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där (KomL 1 kap § 4). Dock har praxis blivit att man skriver medborgare. Andra ord som kan användas är invånare eller brukare (Windh 2012).

Aktivitetsyta:

En aktivitetsyta är generellt sett en plats för fysisk, social och kulturell aktivitet. Malmö stad har valt att kalla platsen för aktivitetsyta istället för spontanidrottsplats som förekom i början av planeringsstadiet. Detta har gjorts för att undvika associationer till t.ex. bollsport och idrott som ofta är ett bärande tema för spontanidrottsplatser (Vilhelmson 2013 s16).

Brukare:

I proposition 1986/87:91 (s. 13) definieras brukare som "personer som nära och personligt berörs av en kommunal verksamhet och som i regel utnyttjar den kontinuerligt under en relativt lång tid". Denna definition syftar främst till att användas i verksamheter som rör skola, vård och omsorg.

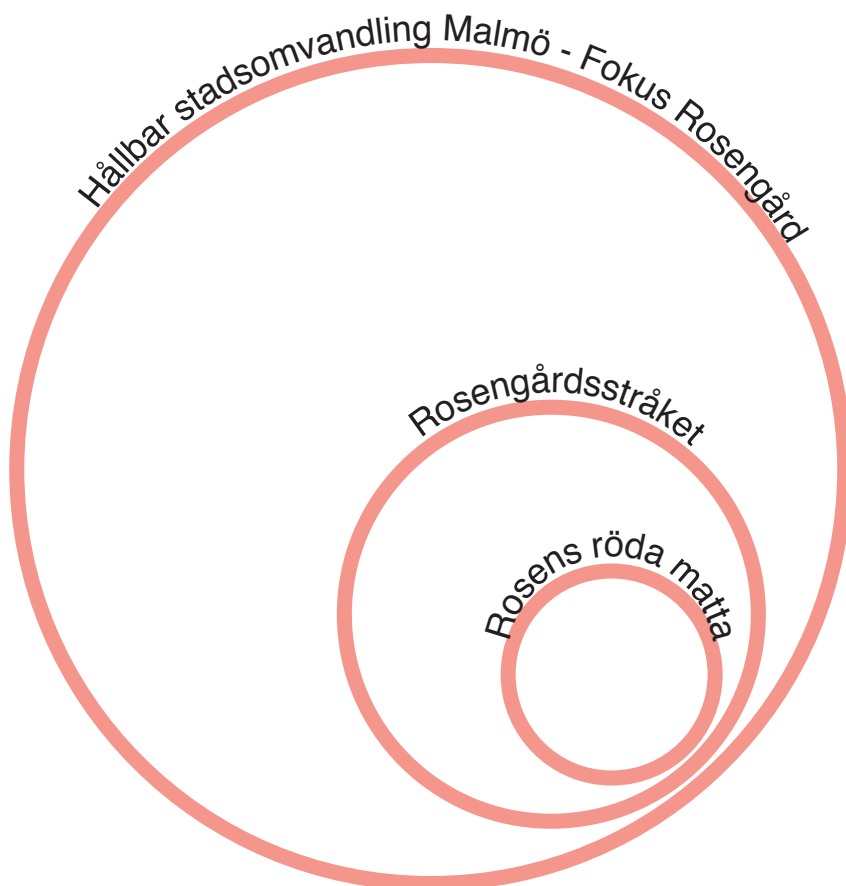
Tim Delshammar behandlar begreppet i sin doktorsavhandling och menar att det inte finns någon enhetlig definition av begreppet men för ett resonemang om att en brukare är ett mellanting av begreppet konsument och klient. Skillnaden ligger i möjligheten till att kunna göra ett självständigt val, där har konsumenten tillgång till flera olika producenter medans klienten är beroende av en förvaltning (Delshammar 2005, s.55)

2. Fallstudie Rosens röda matta

2.1 Val av studieplats

Denna fallstudie görs för att undersöka om en riktad medborgardialog gör att underrepresenterade grupper tar plats i det offentliga rummet i större utsträckning. Under observationer kommer jag att fokusera på vilka som använder platsen idag. Analyser över hur platsens gestaltning som aktivitetsyta ligger inte i fokus utan det som kommer att kartläggas är vilka som är på plats och tar plats i det offentliga rummet på Rosens röda matta.

Jag har valt Rosens röda matta då denna aktivitetsyta har utformats genom dialog med en grupp tjejer från Rosengård, en undersökande process för att hitta nya former att jobba med medborgardialog. Denna uppföljning av vilka brukarna är, bidrar till diskussionen kring utvecklingen av nya former för medborgardialog.

Figur 1. Rosens röda matta – ett delprojekt i en Hållbar stadsomvandling.

2.2 Hållbar stadsutveckling i Malmö

EU- Projektet *Hållbar stadsomvandling Malmö – fokus Rosengård* (hädanefter *Fokus Rosengård*) inleddes våren 2010, med syftet att initiera en stadsförnyelseprocess utifrån ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Målet har varit att minska utsläppen av växthusgaser genom investeringar i en fysisk förnyelse, samtidigt som investeringarna används som en språngbräda för socioekonomisk utveckling (Eriksson och Björnson 2013).

Miljöförvaltningen där Lena Eriksson och Moa Björnsson arbetade som projektledare har haft ett uppdrag från den politiska ledningen att utveckla projekt för en mer hållbar stad och öka investeringar i miljonprogrammet som en motor för samhällsförändring. Genom *Fokus Rosengård* fick Miljöförvaltningen ett ansvar att driva en fysisk förändringsprocess i Rosengård (Eriksson och Björnson 2013, s. 30).

Arbetet har utgått från ett arbetssätt, kallat *Fysisk stadsförnyelse i samverkan*, där fysiska investeringar skett i ett förvaltningsövergripande samarbete och kombinerats med delaktighetsprocesser med boende och andra lokala aktörer för att stärka genomförandet av de olika delprojekten och stärka det lokala ägandeskapet i stadsförnyelseprocessen (Eriksson och Björnson 2013).

Rosengård är en stadsdel i Malmö som de flesta känner till men kanske inte har besökt. Bilden av Rosengård är rätt dystert, även om boende i stadsdelen har en betydligt ljusare och mer balanserad bild av sin stadsdel än Malmöbor som inte bor här. Men Rosengård är ett område med hög arbetslöshet och utflyttning och många barn som lämnar grundskolan utan godkända betyg (Tillväxtverket 2013).

Figur 2. Rosengårdsstråket.

Det mentala avståndet är långt trots att området inte ligger långt ifrån centrum, offentliga mötesplatser är få och Malmöbor som inte bor i området har sällan anledning att besöka området. Med *Rosengårdsstråket* som är ett delprojekt i Fokus Rosengård har befintliga gång- och cykelvägar lyfts för att minska på detta avstånd. Mötesplatser längst stråket ska hjälpa till att lyfta attraktiviteten på stråket (Vilhelmson 2013 s.36).

Aktivitetstytan Rosens röda matta är en sådan mötesplats. Genom en undersökande process med genusperspektiv har man sökt nya metoder för medborgare att påverka miljön i sitt närområde.

2.3 Jämställdhet nästa

Hur går vi då tillväga för att skapa platser för alla, och är det ens möjligt? I *Jämställdhet nästa* gör Anita Larsson och Anne Jalakas en ansats till att reda ut vad som ligger till grund för vår planering idag och hur vi med ett genusperspektiv kan planera för fler.

Vem som tar plats och har möjlighet att ta plats i det offentliga rummet har varierat över tid och plats. Vi behöver inte gå särskilt långt bak i tiden då det var otänkbart att kvinnor skulle vistas själva i stadsrummet. Under industrialiseringen och storstädernas framväxt på 1800-talet blev det möjligt för kvinnor som förvaldade egendom eller om det krävdes för deras yrkesutövning att röra sig fritt i det offentliga rummet. Men fortfarande hade begreppet offentligt i samband med kvinna en negativ laddning då offentlig kvinna likställdes med prostituerad (Larsson, Jalakas 2008 s.17).

Hemmet där det privata livet levs har länge ansetts vara kvinnans plats. Ett steg i utvidgningen av kvinnliga domänen och möjligheter att ta plats i offentligheten var framväxten av de stora varuhusen under 1900-talets början. I New York vigdes t.ex. en gata helt för kvinnlig konsumtion, *the Ladies Mile* (Larsson, Jalakas 2008 s.19). Dessa platser möjliggjorde inte bara möjligheten att själv köpa sina varor utan gav även en utökad frihet.

"the making of place implies the production of [geographical] scale in so far as place are made different from each other"
Scale, therefore, is "the criteria of difference not so much between place as between different kind of places"
(Smith 1993: 99, original emphasis).

Platser är alltså inte bara fysiska objekt utan uppstår även i maktrelationer. Vilka som kan ta del av en plats beror inte enbart på fysiska förutsättningar utan även i relation till de som anekterar platsen. Linda McDowell, professor i kulturgeografi vid University of Oxford menar att plats är flytande och föränderligt,

att platser blir till genom maktrelationer som definieras genom sociala och rumsliga gränser. Skalan sätter gränserna och håller identiteten för det kontrollerade området. Gränserna definierar vad som tillhör platsen och vem som har tillträde till denna (McDowell 1999 s4).

I Sverige har arbetet med jämställdhet pågått i minst 100 år. Enligt *Jämställdhetsmålet* ska kvinnor och män ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Under detta mål finns fyra delmål där det första behandlar fördelning av makt och inflytande i samhället. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattande (Larsson, Jalakas 2008 s.43).

För att nå en jämställd planering är genus ett viktigt verktyg. Jämställdhet har sin utgångspunkt i att fokusera på skillnader mellan kvinnor och män. Med detta synsätt blir resultatet ofta att män tillskrivs manliga egenskaper och behov medan kvinnor tillskrivs kvinnliga egenskaper och behov, i planeringsarbete kan detta leda till stabiliserande av ojämställdhet snarare än en jämställd situation.

Något alternativ till jämställdhetens stela behovsanalys skulle vara ett mer processinriktat och dynamiskt alternativ. Ett *genusperspektiv* fokuserar på erfarenheter, som är ett föränderligt begrepp, i stället för på egenskaper och behov (Larsson, Jalakas 2008 s.47). Med ett genusperspektiv synliggörs skapade strukturer för kvinnligt och manligt. Ett genusperspektiv är alltså främst ett analysverktyg (Larsson, Jalakas 2008 s.52). Ett genusperspektiv förutsätter att de kvinnor och män som ska ta del av planeringen synliggörs för att fokusera på erfarenheter istället för behov (Larsson, Jalakas 2008 s.57).

Ett vanligt sätt att analysera och identifiera olika fenomen är genom att skapa olika kategorier. Olika erfarenheter kan identifieras genom systemet nedan som består att flera motsatspar, även kallat dikotomier. En risk med dessa dikotomier menar flera genusforskare är att denna uppdelning isärhåller och underordnar. Dikotomierna skapar tydliga fack men riskerar även att skapa hierarkier.

Dikotomier

Figur 3. Dikotomier; Larsson, Jalakas 2008 s.65

Syftet med denna tabell är att varje position på skalan har lika värde. Eftersom vi i våra liv blandar dessa kategorier måste analysen kunna hantera dessa värden. För att olika intressen ska kunna samverka är det som planerare nödvändigt att kunna växla mellan ett underifrån- och uppifrånperspektiv. (Larsson, Jalakas 2008 s.66). I arbetet med en sådan planering kan medborgardialog vara ett bra verktyg enligt Larsson och Jalakas.

2.4 Medborgardialogen

Sommaren 2011 anställde Malmö stad tretton tjejer i åldrarna sexton till nitton som alla bodde i Rosengård. Gruppen jobbade tillsammans med tjänstemän och planerare med utformningen av Rosen röda matta. De planerade och genomförde ett fullskaletest för hur de ville att den färdiga aktivitetsytan skulle användas. Under sommarjobbet studerade de platser och träffade andra som utformat aktivitetsytor, mot slutet av sommaren presenterade de ett modellförslag över platsen (Björnsson 2013).

Under processen har ett medvetet fokus legat på tjejer och tjejers möjligheter att ta plats. Beslutat att utforma en aktivitetsyta för denna grupp tar stöd i Idrottsförvaltningens rapport där forskningssledare Ulf Blomdahl vid Idrotts- och kulturförvaltningarna visar att i åldersgrupperna 7-19 år, är könsfördelningen 80% pojkar och 20% flickor bland dem som nyttjat de planlagda ytorna för spontanidrott utomhus (Blomdahl 2012).

Niclas Östlund, doktor vid SLU Alnarp hänvisar i sin doktorsavhandling till Professor Örjan Wikforss *Samråd i praktiken*, som är en annan fallstudie av medborgardialog. I denna avhandling genomfördes sammanlagt 58 intervjuer i samband med tre utställningar av översiktsplanen i Eskilstuna. Här var männen i kraftig majoritet bland besökarna, profilen på genomsnittsbesökaren var en föreningsansluten tjänsteman av manligt kön (Östlund 2009 s.60 se Wikforss 1984). Dessa studier bidrog till arbetet med att nå andra grupper i medborgardialogen.

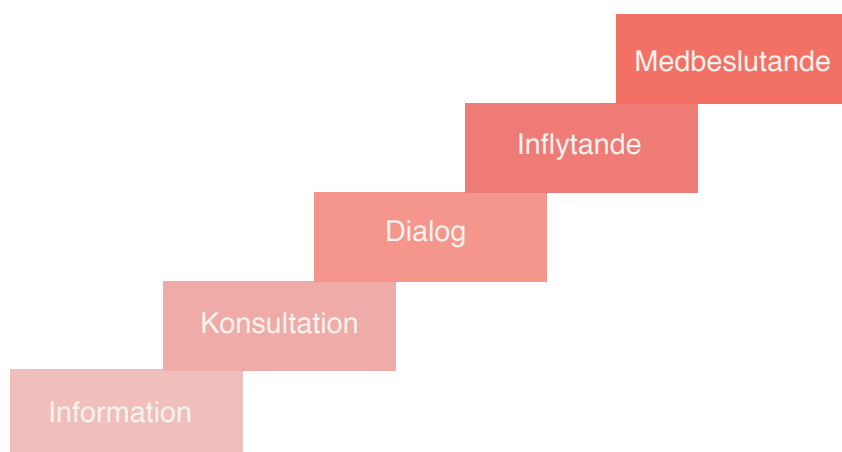
I arbetet har verktyget *Beröringsgrad* varit viktigt. Detta verktyg har utgått från faktorerna plats, målgrupp, tid och finansiering. Detta verktyg visar på viktiga komponenter för att komma förbi generella lösningar och jobba med faktiska förutsättningar. Genom tydligare definitioner av kategorierna skapas bättre förutsättningar för att nå medborgare. En riktad process har varit en del i detta verktyg för att skapa intresse och lokal medverkan.

Beröringsgrad

Figur 4. Eriksson och Björnson 2013, s. 16.

Ett annat verktyg som varit viktig i processen är *Delaktighetstrappan* (Eriksson, Björnson 2013, s. 18). Detta verktyg användes internt inom Malmö stad för att definiera vilken grad av medverkan som varit önskvärd i de olika skedena av processen. Det har alltså inte varit ett mål att alltid nå högsta möjliga medverkan i alla moment, ibland har konsultation från medborgare varit det optimala, andra gånger har samarbete och gemensamt beslutsfattande varit eftersträvarvärt.

Figur 5. Sveriges Kommuner och Landstings delaktighetstrappa.

Processen kring Rosens röda matta var skilde sig från andra liknande processer eftersom den var förvaltningsövergripande och mer processorienterad. Alla jobbade mot ett gemensamt delaktighetsmål, något som fick deltagare i processen att tänka annorlunda (Björnsson 2015).

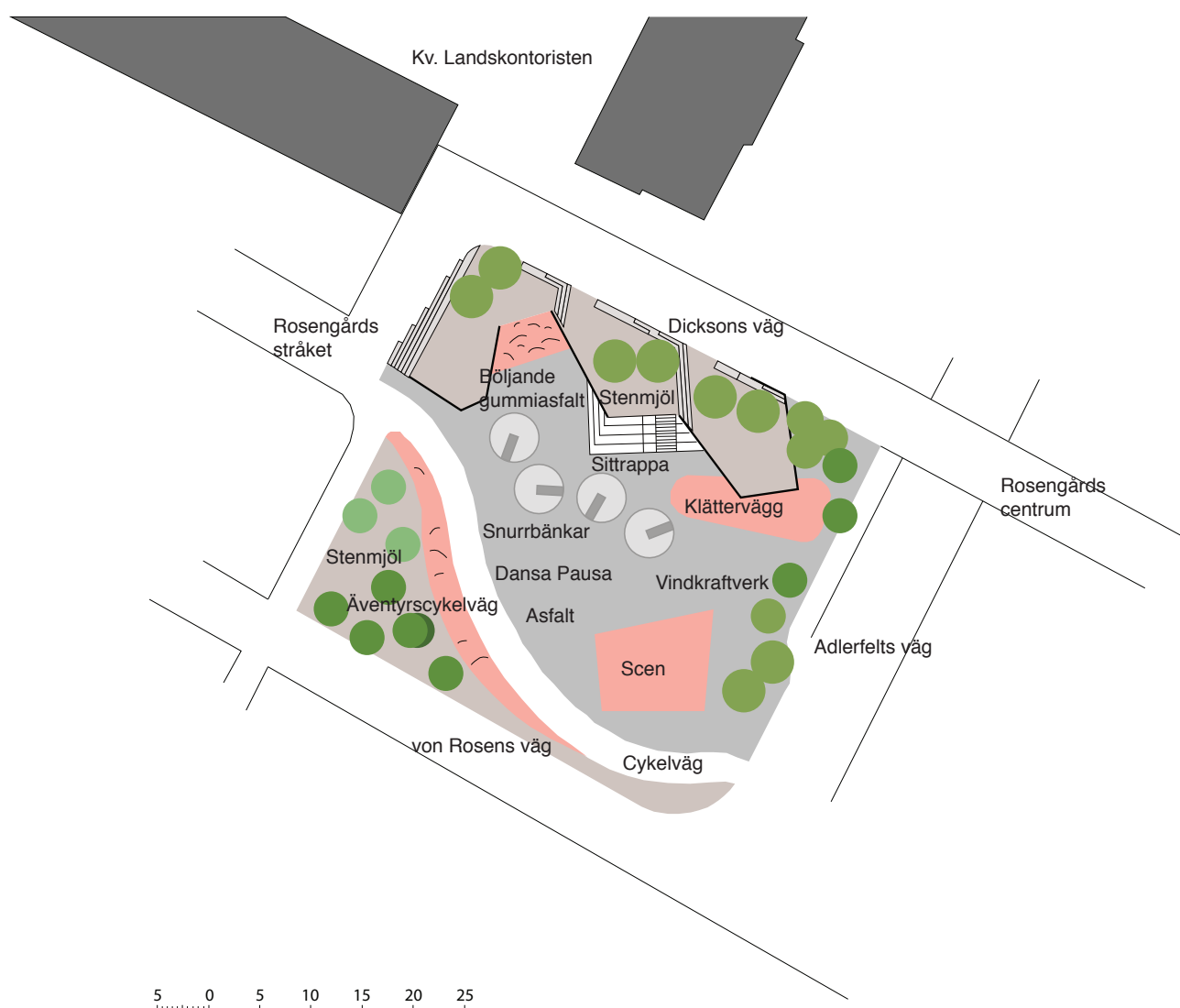
En del som varit viktigt under hela processen och fortsätter att vara viktigt är evenemang och att aktivera platsen. Det första evenemanget användes som en skiss i stor skala där tänkt innehåll kunde testas på plats. Musik, dans, show, basket och marknadsstånd fyllde ytan vid dessa populära event. Men dessa event fungerar även som en skyltning för allmänheten som visar att en förändring är på gång (Eriksson, Björnson 2013, s. 46).

De medverkande tjejerna bildade efter sin anställning ett nätverk som heter EIM (Engagerad i Malmö). Denna grupp har fortsatt att arrangera evenemang på platsen specifikt för tjejer. Det finns även en brukargrupp som arrangerar evenemang som debatter, dansupvisningar, dansträning, musik-evenemang, föreningsdagar mm (Björnsson 2015).

Figur 6. Dansupvisning på Rosens röda matta.

Det långsiktiga åtagandet på platsen är även det en viktig del i medborgardialogen, att inte släppa platsen när gestaltningen och projekteringen är avklarad. Som Moa Björnsson (Björnsson 2015) ser på saken är en plats inte en plats enbart utifrån sina fysiska förutsättningar utan ingår även i ett socialt sammanhang. För att gestaltningen ska vara funktionell under en längre tid är det viktigt att dialogen fortsätter och anpassar sig efter nya förutsättningar (Hester, Jr. 1974 s. 56).

Figur 7. Aktivitetsytan Rosens röda matta.

2.5 Aktivitetsytan Rosens röda matta

Målet med aktivitetsytan längst Rosengårdsstråket var att skapa en plats för kultur, evenemang och spontana aktiviteter (Eriksson, Björnson 2013, s.46). Platsen för aktivitetsytan utsågs genom enkäter, webbenkäter, intervjuer och konsultationskartor vid olika event.

Här fick deltagare ange platser längst Rosengårdsstråket som de tyckte var bra eller problematiska. Egna idéer var också välkomna och med hjälp av konsultationskartan samlades det in drygt 1000 synpunkter som fungerade som underlag i den fortsatta planeringen (Eriksson och Björnson 2013, s.43).

När platsen för aktivitetsytan var bestämd utförde arbetsgruppen en bodystorm på den dåvarande parkeringen. En bodystorm innebär att ta platsen i anspråk och med kroppen agera funktioner som till exempel dansscen och solstolsplatser. De fann då att platsen var större än vad de föreställde sig i skissprocessen och lyckades därför få plats med fler funktioner på ytan (Eriksson och Björnson 2013, s.44).

Figur 8. Bodystorm på Rosens röda matta.

Idag består platsen av en öppen yta som ligger intill en slänt. På aktivitetsytan finns en scen med ljud- och ljusanläggning som styrs via Bluetooth av de som besöker platsen. Scenen är riktad mot slänten som idag utgörs av en läktare, en sitt/hängyta av gummiassfalt och en klättervägg. Uppe på släntkrönet längst med Rosengårdsstråket finns en solstolsgrupp och vridbara bänkar. Nere på den öppna ytan finns även en äventyrscykelstig som ansluter till Rosengårdsstråket. På platsen finns även en anslagstavla, ett utegym och ett småskaligt vindkraftverk. Aktivitetsytan är idag en 2000 kvm multifunktionsyta och under projektperioden har 8 arrangemang ägt rum (Tillväxtverket 2013).

Tävlingar har varit en viktig del för att skapa deltagande. Arbetsgruppen för Rosens röda matta anordnade en namntävling och fick in cirka 500 förslag. En jury bestående av ungdomar, boende, fastighetsägare och kommuntjänstemän enades om det vinnande förslaget Rosens röda matta kommer från en tolvårig flicka som bor i området (Björnsson 2013).

Något som blivit en symbol för Rosens röda matta är betongbokstäverna i starka färger med citatet *Dansa Pausa*. Citatet kommer från refrängen i en poplåt som spelades mycket under sommaren då projektet drog igång. Det är även en uppmaning från tjejerna att ta plats och vara aktiv eller bara helt enkelt ta en paus.

Figur 9. *Dansa pausa* (Panetoz 2011, *Dansa pausa*).

3. Teori

3.1 Age and Gender - Gehl

Danska arkitekten och professorn i stadsplanering Jan Gehl har ägnat ett stort engagemang åt hur livet på våra gator och torg ser ut. Dagens syn på krafter som hämmar och främjar det offentliga livet är ofta kopplade till hans folklivsstudier. Genom otaliga observationer har Gehl utvecklat metoder för att kartlägga livet i staden.

Bylivsstudier har sin grund i sextioalet då våra städer började växa med en rasande fart. Många kritiska röster höjdes som menade att det var något som saknades i de ny storskaliga områdena som växte fram, gatulivet. Från sextio- till åttioalet studerades mestadels förindustriella städer och stadsrum för att ta reda på hur vi tar oss runt i och använder stadsrummet (Gehl, Svarre 2013 s.13).

”...Please look closely at real cities. While you are looking, you might as well also listen, linger and think about what you see.”/

Jane Jakobs

(Gehl, Svarre 2013 s.4)

Precis som Jane Jacobs menar Jan Gehl att genom att observera livet i stadsrummen kan vi lära oss och få en djupare förståelse för hur stadens former och samspel fungerar. Gehls observationer genomförs alltid manuellt just för att stadslivet inte endast är kalla fakta utan beror på flera parametrar som en observatör kan notera (Gehl, Svarre 2013 s.16)

Genom att räkna, kartlägga och fotografera livet i staden skapas en kunskapsbank som kan användas till stöd för vidare forsknings- och gestaltungsarbete. Att räkna är en grundläggande metod för bylivsstudier, i princip allt går att räkna. Antal människor, åldersgrupper, könsfördelning, bänkar i en stad eller hur

många verksamheter som har en utåtriktad verksamhet på gatan (Gehl, Svarre 2013 s.35).

För att få tillförlitliga resultat bör observationer genomföras vid bra väder, med bra väder menas ett klimat som är gynnsamt för utomhusvistelse. Det är även viktigt att göra skillnad på vardagar och helgdagar, dessa ger helt olika resultat då livet har en annan rytm. Observationer genomförs helst inte vid demonstrationer eller sportevenemang då det är en aktivitet som inte speglar det vardagliga livet i staden (Gehl, Svarre 2013 s.30).

Som tidigare nämnts går allt att räkna och observationen ”ålder” och ”kön” syftar till att undersöka vilka som rör sig i ett område eller är på en viss plats. Detta kan vara relevant att undersöka då en vill ta reda på hur tryggt ett område är eller för att identifiera en målgrupp. Denna typ av observation har använts i studien av Rosens röda matta.

3.2 Territorialitet – Mattias Kärrholm

Professor i arkitektur vid Malmö Högskola Mattias Kärrholms teori om territorialitet i det offentliga rummet grundar sig på två geologers definitioner av begreppet territorialitet, Robert D. Sack och Anssi Paasi.

Sacks definition av territorialitet är ett försök av en individ eller en grupp att påverka eller kontrollera människor, fenomen och relationer genom rumslig avgränsning och kontroll av ett geografiskt område. Med tio tendenser och fjorton klassifikationer är det ett relativt enkelt angreppssätt att tillämpa i en rad skilda kontexter (Kärrholm 2004 s.67).

Paasi ser däremot territorialitet som ett slags institutionaliserade. Territorier produceras, får tydliga identiteter och gränser, genom en institutionaliseringsprocess som sker i fyra steg. Territorial shape, symbolical shape, institutionell shape och established role. Territorium är inte autonoma levande organismer eller enkla kvantifierbara storheter, utan uppstår ur komplexa sociala och materiella processer, genom inläring och minne, genom maktrelationer och materiella manifestationer och interaktioner (Kärrholm 2004 s.73).

Kärrholm däremot använder begreppet territorialitet som en rumsligt avgränsad och verksam kontroll, men även som rumslig institutionalisering (Kärrholm 2004 s.77). Det är ett område som är spårbart i det offentliga rummet i form av byggnader och torg men även mindre föremål som kafébord och stolar. Territorialitet är resultatet av en ständigt pågående maktutövning inom ett visst område.

Alla platser består av både territorialiserade som icke-territorialiserande territorier men de kan vara både motstridiga och överlappande. För att identifiera olika slags territorialiseringar använder Kärrholm fyra olika principiella produktionsformer, strategi

taktik, appropriation och association. Dessa fyra sätt används för att upprätta och upprätthålla territorier. Klassificeringen grundar sig främst på hur produktionen av territorium går till och vilken typ av kontroll som mobiliseras

	Opersonlig kontroll	Personlig kontroll
Riktad produktion	Territoriell strategi	Territoriell taktik
Produktion genom bruk	Territoriell association	Territoriell appropriation

Figur 10. Kärrholm, 2004, sid. 82.

Den riktade produktionen representerar försök till aktiv kontroll som avsiktligt försöker begränsa tillgängligheten till ett visst område. Territoriell strategi representerar ofta en mer indirekt kontroll genom regler eller saker till exempel en parkeringsplats. Medan territoriell taktik upprättas för stunden och har en starkare koppling mellan området och den som upprättar det. Området kan vara en picknickfält i parken som är en tydligt definierad plats med en stark koppling till brukare och som bara finns för en kort stund.

Produktion genom bruk är ingen planerad kontroll utan något som uppstår vid användning av en plats. Territoriell appropriation uppstår genom upprepad användning av en grupp eller person så att platsen knyts till dessa eller denna, ett "stammisställe". Den territoriella associationen är inte kopplat till en viss person eller grupp utan till hur platsen används, till den aktivitet som brukar äga rum på platsen, till exempel ett klätterträd som blir en plats genom klättringen som äger rum på platsen oberoende av vem eller vilka som klättrar.

Hur de olika produktionsformerna av territorialitet och mak-tutövningen ser ut på Rosens röda matta kommer att återkomma i diskussionen.

4. Observation

4.1 Tillvägagångsätt

Under perioden 23 april - 11 maj har jag utfört sex stycken platsbesök som vart och ett varat en timme. Syftet med observationerna har varit att svara på hur platsen används idag och vilka brukarna är. En kartläggning av aktiviteter som äger rum på platsen och vilka besökarna är utifrån kön och ålder har gjorts under olika tidpunkter på dygnet och veckodag.

Mina tolkningar bygger på de observationerna jag gjort. Dessa utgör en begränsad erfarenhet av platsen då resultatet bygger på en relativt korta studieperiod vilket ger en försiktig tolkning av vilka och hur platsen används. Nedan redovisas sammanställningen av observationerna, för fullständigt resultat se bilaga 1. I diskussionen följer en tolkning av resultatet utifrån Mattias Kärrholms teori om territorialitet.

Figur 11. Klättervägg på Rosens röda matta.

4.2 Sammanställning

Besökare på platsen: 45 tjejer, 63 killar,
11 kvinnor, 15 män
108 antal ungdomar
134 totalt antal besökare
42 % tjejer
58 % killar

Väder och Tid: Eftersom jag har velat se hur platsen används och av vilka har jag oftast varit på platsen då det har varit soligt. Platsen var dock välbesök även den 9 maj då det var molnigt. Väder och veckodag verkar inte påverka besöksfrekvensen så mycket som tid på dygnet. Vid båda tillfällena då jag besökte platsen mellan 18:00 och 19:00 ligger i topp för antal besökare under en timme. De flesta som besöker platsen stannar på platsen en liten stund, från några minuter till en kvart.

Aktiviteter: Rosens röda matta används av de flesta för att hänga, sola och lyssna på musik. Att klättra och cykla är även populära aktiviteter.

Använda delar: Under mina sex besök användes alla delar någon gång. Särskilt populära var solstolarna och läktaren som användes varje gång jag var på platsen bortsett från den 23 april. Även ljudanläggningen har varit en välanvänd attraktion som ofta används flera gånger av olika grupper under ett besök.

5. Diskussion

Av observationerna kan man utläsa att Rosens röda matta attraherar flera olika målgrupper. Både olika kön och åldrar besöker och använder sig av platsen. Det går även att utläsa att procentuellt sett så skiljer sig aktivitetsytan åt från andra liknande platser eftersom fler tjejer använder sig av denna plats.

För att återgå till Ulf Blomdahls studie av ytor för spontanidrott där brukare mellan 7-19 år bestod av 80 procent pojkar och 20 procent flickor som använde sig av dessa ytor. Nationella sekretariatet för genusforskning menar att en jämn könsfördelning råder då andelen kvinnor och män i en grupp är 40/60 procent eller jämnare (Jämställ Nu, 2015). Rosens röda matta har med sina 58 procent pojkar och 42 procent flickor i denna undersökning visar alltså på en jämställd brukargrupp.

Figur 12. Arrangemang på Rosens röda matta.

Det faktiska deltagandet på platsen är intressant men inte allt. De tjejer som deltog i medborgardialogen och planarbetet med Rosens röda matta är idag engagerade i andra organisationer och som projektledare. Dessa effekter som inte går att förutse men trots det är viktiga effekter som ringar på vattnet. Möjligheten att påverka och forma sin omgivning skapar en känsla av att kunna påverka som inte behöver stanna inom en medborgardialog.

En risk med ett genusperspektiv i planeringsarbetet är uppdelningen och isärhållandet av kvinnor och män. Skapandet av kategorier har en inneboende risk att skapa hierkier mellan dessa (Larsson, Jalakas 2008 s.65). En riktad process där en specifik grupp står i fokus skulle även kunna innebära att vi skapar platser där endast en grupp känner sig välkomna. Så är dock inte fallet på Rosens röda matta som har lyckats locka flera olika målgrupper.

Den territoriella produktionen på platsen är inte heller omfattande. Utifrån de gjorda observationerna har ingen enskild grupp identifierats som använder aktivitetsytan mer än andra, alltså ingen territoriell appropriation äger rum. De som är på platsen stannar oftast inte mer än tio minuter, därav är även den territoriella taktiken låg.

De regleringar och riktlinjer som finns för platsen är klassificeringen som aktivitetsyta. Detta är just vad området används som vilket kan klassas som en slags territoriell strategi på platsen. Med aktiviteten kommer även den territoriella associationen som jag skulle vilja hävda är den starkaste produktionen för Rosens röda matta. Scenen och Ljudanläggningen är nog den som används oftast på platsen under observationerna, något som även dialogdeltagaren Georgina Simicic menar är populära vid evenemang riktade till unga.

Just ägandeskapet var centralt i processen för aktivitetsytan enligt projektledare Moa Björnsson. Med en riktad medborgardialog var målet att skapa en plats där tjejer vill vara. Björnsson tror även att gruppens sammansättning gjorde att platsen fick den inriktning mot dans och musik som platsen har idag (Bilaga 2).

Kärrholm framhåller att plats inte är en yta med ett visst antal komponenter som tillsammans blir platsen utan är ett komplext myller av överlappningar mellan relationer, föreställningar territoriella regler m.m. (Kärrholm 2004 s.78) Möjligheten att omforma gör det även möjligt att omvärdera och utvecklas för att möta de samhällsförändringar vi står inför.

Att ge utrymme för engagemang tror jag är absolut nödvändigt för en hållbar utveckling. Det bästa med Rosens röda matta enligt Georgina Simicic är just att målgruppen engageras (Bilaga 2). Genom att möjliggöra engagemang och former att påverka sin omgivning skapas en syn på hela samhället som påverkansbar av dess invånare.

Jag tycker att processen kring Rosens röda matta har varit nyskapande och framgångsrik. Just som Björnsson och Simicic påpekar tror jag att det är viktigt att få stadens invånare att knyta an till sitt område och känna ett ansvar även för våra gemensamma ytor.

6. Avslutande reflektion

I denna uppsats har fokus varit representation på hur en riktad medborgardialog kan gå tillväga och särskilt hur Rosens röda matta kom till genom en medborgardialog med ett genusperspektiv. Vilka det är som tar plats på denna aktivitetsyta och hur de tar den i anspråk har också varit centralt.

Efter att studerat medborgardialogens mål och hur det faktiskt blev kan Rosens röda matta definieras som en jämställd plats som riktar sig till flera grupper men har framförallt lyckats locka tjejer och skapat en plats i det offentliga rummet där deras närvaro är självklar.

Medborgardialogen och processen som ledde fram till aktivitetssytan kan alltså ses som ett bra exempel på hur ett genusperspektiv kan användas i planarbetet. En riktad medborgardialog har i detta fall varit ett lyckat tillvägagångssätt.

De slutsatser som kan tas av observationerna är vaga då de bygger på relativt lite information insamlad under en kort period och fler observationer skulle behöva göras för att säkerställa slutsatsen. Det skulle även vara intressant med en jämförande studie av andra aktivitetssytor för att se hur stor skillnad i brukargruppen blir med ett genusperspektiv.

Med denna studie av Rosens röda matta som en framgångsrik process öppnar möjligen upp för fler medborgardialoger som jobbar med en liknande metod, detta sker redan inom Malmö stad. Förhoppningsvis bidrar denna uppsats till en bredare syn på hur brukare kan involveras i planarbetet i framtiden.

7. Referenser

7.1 Otryckta källor

Bilaga 1. Observationsformulär Rosens röda matta.

Bilaga 2. Intervjuformulär Moa Björnsson.

Bilaga 3. Intervjuformulär Georgina Simicic.

7.2 Elektroniska källor

FN-förbundet: Social hållbarhet [hemsida]

Tillgänglig: <http://www.fn.se/hallbarutveckling> [2015-05-13]

Urban Utveckling [Hemsida]

Tillgänglig: <http://www.urbanutveckling.se/ordlista/ghi/hallbar-utveckling> [Hämtad 2015-06-10]

Folkhälsomyndigheten [Hemsida]

Tillgänglig: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/> [Hämtad 2015-06-10]

Kommunallag (1991:900) §4 De förtroendevalda. [Hemsida]

Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kommunallag-1991900_sfs-1991-900/#K4 [Hämtad 2015-04-21]

Jämställ Nu [hemsida]

Tillgänglig: <http://www.jamstall.nu/fakta/jamstalldhet/> [Hämtad 2015-05-24]

7.3 Tryckta källor

Björnsson, Moa. (2013) *Rosens röda matta - Stadsplanering på tjejers villkor*. Tidskriften Plan nr 5-6 Tema: Barn och Unga s. 10-15.

Blomdahl, Ulf., Elofsson, Stig., Åkesson, Magnus. (2012). *Spontanidrott för vilka? En studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret*. Stockholm: Idrottsförvaltningen Forskningsrapport.

Delshammar, Tim. (2005) *Kommunal parkverksamhet med brukarmedverkan*, Diss. SLU Alnarp, Alnarp: SLU Repro

Eriksson, Lena., Björnson, Moa. (2013) *En modell för fysisk stadsförnyelse i samverkan*. Malmö: Miljöförvaltningen.

Gehl, Jan., Svarre, Birgitte. (2013) *Bylivsstudier*. Köpenhamn: Bogvaerket.

Jr. Hester, Simon Swaffield. (2002) *Theory in Landscape Architecture: A Reader*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Karlsson, M. (2010). *Perspektiv på offentlig verksamhet i utveckling*. Örebro Universitet.

Kärrholm, Mattias. (2004) *Arkitekturens territorialitet*. Lund: Grahns Tryckeri AB.

Larsson, Anita., Jalakas, Anne. (2008) *Jämställdhet nästa – Samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. Stockholm: 08Tryck.

Tillväxtverket (2013). *Slutrapport Fokus Rosengård*.

Vilhelmson, Karin. (2013). *Platspåverkan – en fallstudie om delaktighet och genusperspektiv i planeringen av aktivitetsytan i Rosengård*. Alnarp:SLU.

Wikforss, Örjan. (1984). *Samråd i praktiken – om medborgardeltagande i fysisk planering*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning.

Windh Cecilia 2012. *Medborgardialog i den svenska kommunala planprocessen - En studie av medborgardeltagande med fokus på översiktsplanen och Partille kommun*
Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

Östlund Niclas 2009 *E-deltagande i fysisk planering – att fånga lokal kunskap med webbGIS*. SLU Alnarp.

7.4 Bildförteckning

Illustrationer är gjorda av Jonas Lööv om inget annat anges.

Figur 1 sida 16. Rosengårdsstråket.

Figur 2 sida 18. Rosens röda matta – ett delprojekt i en Hållbar stadsomvandling. Vilhelmson, Karin (2013). Återfinns i *Platspåverkan – en fallstudie om delaktighet och genusperspektiv i planeringen av aktivitetsytan i Rosengård*. Alnarp:SLU.

Figur 3 sida 21. Dikotomier, Larsson, Jalakas (2008)
Återfinns i *Jämställdhet nästa – Samhällsplanering ur ett genusperspektiv* s.65. Stockholm: 08Tryck.

Figur 4 sida 23. Beröringsgrad. Eriksson och Björnson (2013)
Återfinns i *En modell för fysisk stadsförnyelse i samverkan* s. 16. Malmö: Miljöförvaltningen.

Figur 5 sida 23. Sveriges Kommuner och Landstings delaktighetsstrappa.

Figur 6 sida 24. Dansuppvisning på Rosens röda matta. Malmö stad (2011)

Figur 7 sida 25. Aktivitetsytan Rosens röda matta. Omarbetad av Jonas Lööv med underlag från Malmö stad (2013)

Figur 8 sida 26. Bodystorm på Rosens röda matta. Malmö stad (2011)

Figur 9 sida 27. Dansa pausa Panetoz 2011, Dansa pausa. Malmö stad (2013)

Figur 10 sida 31. Kärrholm, 2004, sid. 82.

Figur 11 sida 32. Klättervägg på Rosens röda matta. Malmö stad(2013)

Figur 12 sida 34. Arrangemang på Rosens röda matta. Malmö stad (2013)

8. Bilagor

8.1 Intervjuformulär Moa Björnsson

Vilken var din roll i processen med Rosens röda matta?

Hur känner du för aktivitetsytan Rosens röda matta?

Vilka var era mål under processen?

Vilka bjöds in till processen?

Hur tror du att det exkluderande planarbetet har påverkat resultatet?

Förutom att arbeta med ett genusperspektiv. Skilde sig processen i arbetet med Rosens röda matta åt jämfört med andra processer?

I en intervju med Karin Vilhelmson har du sagt att kommunen hade med delaktighetsarbetet lika mycket en förhoppning om att få ut en social vinst, som en fysisk gestaltning. Tycker du att det har blivit så?

Hur har Rosens röda matta används sedan den blev färdig?

Vilka arrangemang har du varit med på? Vilken har din roll varit i dessa?

Vilken del på platsen tycker du har blivit mest lyckad?

Vad tycker du är det bästa med Rosens röda matta?

Vad tycker du är mindre bra med Rosens röda matta?

Hur jobbar ni vidare med de lärdomar från RRM och genusperspektiv i planeringsarbetet?

8.2 Intervjuformulär Georgina Simicic

Vilken var din roll i processen med Rosens röda matta?

Vilka uppdrag har du idag?

Hur känner du för aktivitetsytan Rosens röda matta?

Hur tror du att det riktade planarbetet har påverkat resultatet?

Ni har ju haft en tanke om att inkludera och rikta er till flera olika målgrupper i era aktiviteter och arrangemang. Hur kommer det sig?

Hur har Rosens röda matta används sedan den blev färdig?

Vilka arrangemang har du varit med på? Vilken har din roll varit i dessa?

Vilken del av platsen tycker du har blivit mest lyckad?

Vad tycker du är det bästa med Rosens röda matta?

Vad tycker du är mindre bra med Rosens röda matta?

8.3 Observationsformulär

Observation nummer:

Datum och tid:

Väder:

Besökare på platsen:

Aktiviteter:

Använda delar: